

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljke po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 12. julija 1882.

Obsseg: Desetero pravil umnega poljedelstva. — Ne pozabimo senošet! — Pohvaljena piča za mlade prešiče. — Vrednost semen. — 56. skupščina odbora „Matiče slovenske“ v Ljubljani 5. julija. — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Slovstvo. — Resnica iz ust časnika „Neue freie Presse“. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Desetero pravil umnega poljedelstva.

Vsak pošten in pameten človek dela po svojem stanu ne le zato, ker ga je Bog za delo odločil, nego tudi zato, da bi od svojega dela in truda kolikor moč veliko materijalnega dobička imel, ter si s tem svoj lastni in onih — mu v skrb izročenih — časni obstanek zagotovil in ukrepil. To odvisno je pa v prvi vrsti gotovo od tega, kako on svoja dela in opravila izvršuje, to je: dobro, temeljito, premišljeno in redno, ali pa le površno tje v en dan brez vsega cilja in morebiti celo o nepravem času. Kakor se dobro in pošteno delo v posledici človeku samo ob sebi tudi dobro plačuje, tako se slabo in površno ter o nepravem času izvršeno delo samo kaznuje s tem, da človek od njega ne le nikakoršnega dobička nima, temveč ž njim tudi gotovi kapital (denar), svoje zdravje, svoje dušne in telesne moči poleg zlatega časa zapravlja. Ravno slabo delo in pa površno spolnovanje stanovskih dolžnosti je uže marsikaterega v pogubno brezno nesreč, pomanjkanja, brezpotrebne trpljenja, gladú, stradanja in večkrat tudi popolnega obupa za vselej pahnilo. Enacih izgledov in fakt imamo skoraj povsod in v vseh stanovih več nego preveč. Gotovo pretužno, a istinito je to!

Ni pa moj namen danes tega po raznih stanovih stikati in preiskavati; pred očmi hočem imeti edino le glavni faktor človeške družbe, kmetski stan, ter se ozirati na eno v njegovo področje spadajočih strok, na poljedelstvo.

Res je, da je po mili domovini naši uže, hvala Bogu, lepo število naprednih in zavednih kmetovalcev, a to število sedanjim časovnim razmeram še nikakor ne zadostuje, in če bi samo pri tem ostalo, zadostovalo bi čedalje manj, to pa zato, ker so vsakdanske družinske razmere vedno kritičneje.

Poljedelstvo se kmetovalcem le tedaj (brez posebnih elementarnih nesreč in uim) dobro sponašati more ter jim trud obilno plačuje, če se vsa dela na polji po pravih umnega in modrega kmetijstva vselej o pravem času temeljito, dobro in natančno opravljajo. Kaj ti pomaga, če svoje njive le plitvo preorješ, malo s slabim gnojem pognojiš, ali pa gnojenje še celo popolnoma opuščáš, seme poljskih pridelkov na nje poseješ in potem le površno s slabo brano prevlečeš, potem pa vse skupaj božji volji in naravi prepustiš? Pri takem delu, verjemi mi, mili prijatelj, imaš in opravljaš le nehvaležno tlako; čas, trud in pot tvoj je zavrženo, ker imaš od takega dela le prav malo in slabega, najpogosteje

pa prav nikakoršnega dobička in gmotnega dohodka, česar se brez težave prepričaš, če le malo računati znaš, ter zamudo časa, posejano seme, delavce in pa davke s pridelkom prienačiš in primerjaš. Prepričal se bodeš v svoje nemalo začudenje, da si dostikrat na slabšem ob mlačvi, kot bi bil, če bi bil spomladi svoje polje neobdelano stati pustil ter se mesto tega kakega družega dela dobro in koristno poprijel.

Prvi pogoj za dobro in racijonalno obdelovanje zemlje (polja, njiv in vrtov) je pa gotovo dobro, praktično in pravilno kmetijsko orodje, s katerim je kmetovalcem mogoče svoje njive globoko preorati in prekopati ter zemljo na vse strani pošteno zrahljati. Kakor z zlomljeno šivanko, tumpastimi škarjami, preležanim in trohljivim koncem ter s preljuknjenim naprstkom krojaču oblačil krojiti in šivati moč ni, ravno tako nemože je tudi kmetovalcu s slabim, primitivnim, starim orodjem zemljo pravilno na polji obdelovati in jo za setev in nasad pošteno pripravljati.

Sè slabim, primitivnim in starokopitnim kmetijskim orodjem more se zemlja na polji z velikim trudom in težavo ter tudi z veliko zamudo časa le površno obdelovati, kar ima gotovo v posledici za dotičnika najslabše nasledke. — Zavoljo tega bilo bi pred vsem potrebno in koristno, da bi se v vsakem kraji, v vsaki vasi ali vsaj v vsaki občini kak bolj zaveden, napreden in premožnejši posestnik z dobrim, novošegnim in praktičnim kmetijskim orodjem preskrbel, s katerim bi mogel svoje njive in svoja polja dobro in temeljito obdelovati. Tak napredni in zavedeni posestnik bil bi potem svojim manj zavednim in nevernim sosedom sosesestnikom živ izgled pravega kmetovalca, katerega bi počasi, ko bi bili enkrat dejansko prepričani, da njegovo, z manjšim trudom bolje obdelano polje veliko lepših in boljših pridelkov rodi in donaša, tudi v svojo lastno korist posnemati začeli.

Drugi pogoj, da se trud in delo kmetovalcu dobro splačuje, je pa seme za setev in nasad. Če je zemlja še tako dobro obdelana in skrbno pripravljena, a se s slabim semenom obseje in nasadi, ne bode nikoli, nikdar in nikjer pravega povračila tvojemu znoju in trpljenju donašala. Slabo, plitvo, labko, z gloto namešano, sprideno seme nikoli dobrega sadú dajati ne more. Res je, da se dandanes še taki kmetovalci — če zaslužijo to prelepo imé nositi — sèm ter tje nahajajo, kateri mislijo, da je za setev vse dobro, kar le nekoliko naravne podobe pravega semena nosi in ima, če je tudi brez vsega škroba in skoraj le popolnoma prazni mešički. Koliko pa s tem taki reveži sami sebi škodujejo, se jim skoraj v resnici dopovedati ne more.

Le toliko naj tukaj omenim, da, če je še tako dobro obdelana, pripravljena in zagnojena zemlja s slabim, glotnim in spridenim semenom obsejana in nasajena, je ves trud, delo, denar za obdelovanje in davke ter zamuda časa vse skupaj za dotičnega kmetovalca velika, nehvaležna in zavržena muka.

Ako hočemo, da nam bode poljedelstvo trud in stroške za obdelovanje ter davke hvaležno povračevalo, ravnajmo se po sledečih, na dejanske skušnje oprtih in potrjenih pravilih, katera tukaj domačim kmetovalcem po nemškem lističu „Oekonomu“ primerno prirejena podajam:

1. Ako si hočeš dobro in plodonosno žetev zagotoviti, sej na svoje njive le seme onih sadežev, katerim podnebje tvojega kraja, lastnosti zemlje, v katero seješ in sadiš, ter njena lega itd. dobro ugaja in se jim prilaga. Le na ta način ti bode tvoja sicer dobro obdelana njiva tudi bogatega in obilnega pridelka dajala.

2. Za setev in saditev jemlji in preskrbljaj vselej le zdravo, pézno, kaljivo in čisto seme, katero moraš pa večkrat premeniti, da ti bode krepko rastlo in plevela čisto ostalo, a v posledici ti pa dobro in bogato plenjalo ter se raznih žitnih (rastlinskih) boleznih obvarovalo.

3. Glej pri obdelovanju svojega polja tudi prav skrbno na kolobarjenje, to je: ne sej in ne sadi več let zaporedoma enoistega sadeža na enoisto njivo, temveč kolobari svoje njive sporedno z žitom, okopavinami (prikhu) in drugimi rastlinami (za krmo in ekonomijo), da se gnojilo v zemlji enakomerno vkoristuje in se tvoja njiva le enostransko ne izmolze in opustoši.

4. Na njivo s svežim (frišnim) gnojem pognojeno ne sej in ne sadi nobenega semena, da ti je plevel ne preraste; sveži gnoj mora se v zemlji poprej dobro kemično razkrojiti, da more potem rastlinam zadostno gnojilnih tvarin dajati. Skrbi toraj pred vsem za to, da svoje njive z dobro vležanim prekuhanim, dognanim in mastnim gnojem gnojiš!

5. Orji in prekopavaj svoje njive kolikor moreš globoko in dobro; tako bode zemlja na njih vsestransko dobro zrahljana, na katero more v posledici zrak, vlaga, toplota, svitloba in mraz blagodejno kemično vplivati, vsled česar ti za krepko rast in obilni sadež pripravna postane.

6. Da ne bodeš za svoj trud in delo oškodovan in slabo plačan, moraš vsakovrstno žitno in drugo seme vselej o pravem času na dobro obdelano zemljo saditi in sejati, ne prezgodaj, a tudi prepozno ne; za prezgodnjo more ti škodovati pomladanski mraz, a za prepozno jesenska slana.

7. Vsakovrstno poljsko seme sej in sadi njegovim naravnim zahtevam in lastnostim primerno globoko, da se ti bode krepko vkoreninilo in dobro rastlo, ter da mu suša in moča ne bode tako hitro na kvar. Skrbi tudi pozneje za razvijajoče se rastlinice na vse strani s tem, da jih pleveš in pa o pravem času okopuješ in osiplješ, na kar se ti bodo lepo in normalno razvijale, pozneje te pa z obilnim pridelkom za tvoj trud (po-strežbo) dobro odškodovale.

8. Izvršuj žetev žita in pa pospravo drugih poljskih sadežev vselej o pravem času, da ne bodeš imel pri njih ne na dobroti in tudi ne na količnosti (kvaliteti in kvantiteti) škode. Premalo zrelo ni dobro spravljati, preveč dozoreti se pa tudi ne sme pustiti; prvo daje slabo, nepolno, lahko in premalo škrobnato, drugo pa preveč otrobnato zrnje, katero se rado vsiplje in se ga mnogo brez koristi poizgubi.

9. Pazi in glej tudi prav skrbno na to, da vse, kar si našel in namlatil, dobro posušeno na varnem

kraji spraviš, da se ti ne spridi in še preje pod zeló ne pride, nego za svoje potrebe rabiš in potrebuješ.

10. Vedi in dobro premisli, da je tvoja njiva po vsaki žetvi gledé gnojilnega živeža ravno toliko na slabšem, za kolikor ti jo je na dom dovoženi pridelek izmolzel. Glej in prizadevaj si toraj prav skrbno, da svojemu polju po pridelkih odvzeta in povžita gnojila z dobrim gnojem po moči tudi vedno sprot nadomestuješ, ga tako v svojo in svojih otrok lastno korist vedno v dobrem in rodovitnem stanu ohraniš, za kar ti gotovo nikdar in nikoli žal ne bode.

Ta desetera vodila imenuje „Oekonom“ desetere zapovedi pravega in naprednega kmetovanja. Ravnajmo se toraj prav skrbno po njih, in prepričali se bomo, da smo pravo zadeli!

M. Rant, národní učitelj.

Ne pozabimo senožeti!

(δ. π.)

Vedno in vedno se čujejo tožbe, da kmetijstvo hira, da kmetovanje nič ne nese; in res se ne dá tajiti, da ste obe tožbi le preveč opravičeni, ste pa tudi v prav ozki zvezi, ker ne more se ugovarjati, da nam kmetije deloma tudi zato nič ne nesó, ker hirajo in da smo mnogokrat mi sami krivi hiranja kmetij; prav pogostoma pa s kmetovanjem posebno zato ne moremo nikamer, ker nam naše senožeti samo takrat pridejo na misel, kedar jih je treba kositi, ves drugi čas pa jih prepuščamo ticam nebá in Božji volji. Od tod pa ravno izvira žalostni stan naših travnikov, od tod premali napredek v živinoreji, in živina je v današnjih naših razmerah edini pridelek, ki se kmetu primeroma dobro plača; živina pa je tudi, katera nam posebno še daje gnoj — kmetu neprecenljivi gnoj — zmiraj in povsod podlaga vspešnega kmetovanja.

Po pravici tedaj zopet in zopet kličejo „Novice“ našim gospodarjem: ne pozabimo senožeti! Senožeti, katerih gospodar ne pozabi, katerim pridno in stanovito odstranjuje vse zapreke rodovitnosti, katerim pomaga, — take senožeti povračajo mu obilno njegovo skrb in kar na nje potrosi, daje mu mnogo več, mnogo boljše živinske krme, po tem je gospodarju mogoče rediti več in lepše živine, kar mu prinaša več denarja in več gnoja, in tako pomagamo hirajočemu kmetovanju najprej na boljši stan, in ako smo stanovito delavni in previdni, kmalu napoči dan, ko nam bo mogoče reči: Hvala Bogu, dandanes pa uže tudi kmet shaja!

Zakaj pa je treba posebno in pogosto opominjati: Ne pozabiti senožeti?

Stvar je naravna. Ako drevja ne sadimo, nimamo vrta in ne pridelujemo sadja, ako njive ne obdelavamo, nimamo kaj žeti, na senožeti pa še vendar nekaj trave zraste, akoravno se jej ne streže. Zato pa uže tudi le pri kmetijah, katere so več let v zanikrnih, tujih rokah, opazujemo slabo obdelane njive, neobdelane pa le uže pred tretjo eksekutivno prodajo tu in tam; — nasproti pa so nam senožeti pravo zrcalo dobrega in pa slabega gospodarja.

Ako na senožeti vidimo krtine in mravljišča razgrabljenega, ali prav rečeno: ako vidimo senožet gladko brez vseh neravnosti, ako vidimo grmovje strebljeno, v mokrih senožetih odtok za preobilno mokroto, drugod zopet lepo napeljano vodo, ako vidimo na kraji senožeti kup gnoja, smeti cestnega blata, tam vidimo redno tudi rasti obilno goste, visoke in dobre trave in prav brez skrbi lahko sodimo, ta senožet ima dobrega go-